

İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

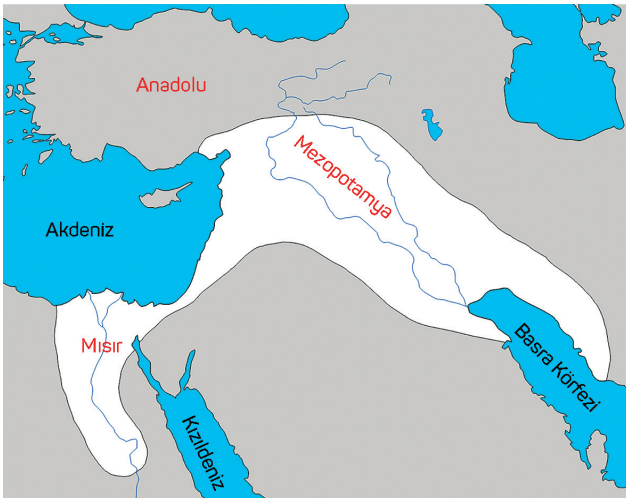
İnsanın geçmişi, tabiatla mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek, geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır.

İnsanlık tarihi ile ilgili en doğru bilgilere yazılı kaynaklardan ulaşılır. Yazının kullanılmadığı dönemlerin aydınlatılmasında ise daha çok **arkeolojik** buluntulardan yararlanır.

İnsanlar barınma, beslenme ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için pek çok araç gereç yapmıştır. Barınak olarak kullanılan mağaralar ve kerpiçten konutlar, taştan, kemikten, pişirilmiş kilden yapılmış aletler, kaya ve mağara duvarlarına çizilmiş resim ve şekiller bunlardan bazılarıdır. Elde edilen bu buluntular sayesinde ilk insanların nasıl yaşadıkları, ne ile beslendikleri, birbirleri ile olan ilişkileri, inançları, gelenek ve göreneklere hakkında pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür.

Günümüzden 2,5 milyon yıl kadar önce dünyamızda etkili olan Buzul Çağı'nın sona ermeye başlaması ile birlikte özellikle kuzey yarım kürenin bazı alanlarında ılıman iklim kuşakları oluşmuştur. İlk yerleşik yaşam da bu kuşakta görülmeye başlanmıştır.

Günümüzden 12 bin yıl kadar önce **Bereketli Hilal** olarak da adlandırılan Anadolu'nun güney doğusu ile Mezopotamya, Suriye ve Mısır'da ilk yerleşim yerleri kurulmuştur.

Bereketli Hilal

İlk İnsanların Yaşam Tarzı ve Geçim Kaynakları

İlk insanların geçim kaynağı avcılık ve besin toplayıcılığıydı. İnsanlar besin kaynaklarının azalması veya çoğalmasına bağlı olarak göçebe bir yaşam sürüyorlardı. Uzun süre devam eden bu süreçte insanlar etin yanında çeşitli meyve ve bitkileri de besin olarak kullanmayı öğrenmişlerdir.

İnsanlar doğada kendiliğinden yetişen buğday, arpa, çavdar gibi tahılları toplamış ve besin olarak kullanmışlardır.

İlk Tarımsal Faaliyetler

İnsanlar zaman içinde yabani tahıl ve meyveleri ıslah ederek kendi kontrolünde üretmeyi öğrenmiş böylece tarımsal faaliyetler başlamıştır.

Tarıma geçişle birlikte keçi, koyun, sığır, domuz, at ve köpek gibi hayvanlar da evcilleştirilmiş ve günümüzdeki köy yaşamına benzer yaşam biçimleri ortaya çıkmıştır.

Tarımsal faaliyetlerin başlaması ile;

- İnsanlar tüketici olmaktan üretici olma konumuna geçmiştir. İnsanın yaşam biçiminde ve üretim-tüketim alışkanlıklarında değişiklikler olmuştur.
- İlk köy yerleşimleri ortaya çıkmış, özel mülkiyet ve sosyal yaşamı düzenleyen kurallar ortaya çıkmıştır.
- Çiftçilik, çobanlık, mimarlık, tüccarlık gibi meslekler ortaya çıkmıştır.
- İnsanların doğaya olan mutlak bağımlılığı ortadan kalkmıştır. Su kanalları, bentler, barajlar, yollar yaparak doğayı değiştirmeye başlamışlardır.
- Üretilen ürün fazlasının, ihtiyaç duyulan başka ürünlerle takas edilmesi ile ticaret faaliyetleri başlamıştır.
- Yerleşik yaşam ve tarımsal üretim sonucunda daha kolay beslenme yollarının öğrenilmesi, nüfus artışına neden olmuştur.
- İnsanların, verimi yüksek tahılları seçmesi ve tahılların sulak bölgelerde ekilebileceğini anlaması, tarımsal üretime dayanan bir ekonominin oluşmasını sağlamıştır.

• Kısa Cevaplı • Sorular •

<p>1 Yazıdan önceki insanlık tarihinin aydınlatılmasında en çok hangi bilim dalının çalışmalarından yararlanır?</p> <input type="text"/>	<p>6 Tarih öncesi devirlerin, başlangıç ve bitiş zamanlarının bölgelere göre farklılıklar göstermesinin nedeni nedir?</p> <input type="text"/>
<p>2 İnsanlık tarihinin en uzun çağı hangisidir?</p> <input type="text"/>	<p>7 Anadolu'da ilk dinî mimari yapı tarih öncesi uygarlık merkezlerinden hangisinde bulunmuştur?</p> <input type="text"/>
<p>3 İnsanlık tarihindeki hangi gelişme insanın tamamen doğaya bağımlı olmaktan kurtulmasını sağlamıştır?</p> <input type="text"/>	<p>8 "UNESCO Dünya Mirası" listesinde yer alan ülkemizdeki tarih öncesi ilk şehir yerleşkesi hangisidir?</p> <input type="text"/>
<p>4 Dünyanın en eski buğday türlerinden birisi olan "Emmer evcil buğdayı" nerede bulunmuştur?</p> <input type="text"/>	<p>9 Anadolu'da insan varlığına ilişkin kalıntıların ele geçirildiği en eski buluntu yeri neresidir?</p> <input type="text"/>
<p>5 Türklerde sözlü kültür aktarıcılarına hangi isimler verilmiştir?</p> <input type="text"/>	<p>10 Anadolu'da, MÖ XIII. yüzyılda başlayıp MÖ 330'lara kadar devam eden çağ hangisidir?</p> <input type="text"/>

İlk Çağ'ın Tüccar Toplulukları

Asurlular

- 📖 M.Ö. 2100 yıllarında Arabistan'dan gelerek Mezopotamya'ya yerleşen Sami kökenli bir kavimdir. Devlet adını, kurulduğu Asur kentinden almıştır. Başkentleri Dicle kıyısındaki **Ninova**'dır.
- 📖 Mezopotamya'nın doğal kaynaklardan yoksun olması Asurluların ticarete yönelmelerinde etkili olmuştur.
- 📖 Asurlu tüccarlar, başta Kaniş (Kültepe) olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde alışveriş merkezleri kurmuşlardır.
- 📖 Asurluların iki yüzyıl kadar Anadolu'da sürdürdükleri ticari faaliyetler, Koloni Devri (MÖ 1950-1750) olarak isimlendirilir.
- 📖 Hâkimiyet alanlarını zamanla Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır'a kadar genişletmişlerdir.

Anadolu'da Asur ticaret kolonilerinden Kaniş (Kültepe)

Fenikeliler

- 📖 Doğu Akdeniz kıyılarında bugünkü Lübnan ile Suriye'nin güney ve İsrail'in kuzey kesimlerini de içeren topraklarda yaşamış halktır.
- 📖 MÖ XII. yüzyıldan MÖ II. yüzyıla kadar siyasi varlığını sürdürmüştür.
- 📖 Yaşadıkları topraklar tarıma fazla elverişli olmadığından denizcilik ve deniz ticareti ile uğraşmışlardır.
- 📖 Fenikeliler gemilerin inşası amacıyla gerekli keresteleri temin etmek için gelişmiş bir ormancılık faaliyeti de yürütmüştür.

- 📖 Doğu Akdeniz'de çok iyi bir ticaret filosu kurmuş olan Fenikeliler, Batı Akdeniz'de de ticaret kolonileri kurmuşlardır. Bu kolonilerin en ünlüsü Tunus'taki **Kartaca** şehridir.
- 📖 Mısır, Kıbrıs, Girit ve Rodos dışında Sicilya, Sardunya ve İspanya'ya kadar uzanan birçok yerde ticaret kolonileri kuran Fenikeliler, bu sayede dünya deniz ticaretini kontrol etmeyi başarmışlardır.

Lidyalılar

- 📖 MÖ VII. yüzyılda Batı Anadolu'da Gediz ve Küçük Menderes nehirleri arasında yaşamışlar, Kral Giges zamanında bağımsız bir devlet hâline gelmişlerdir.
- 📖 Lidyalıların egemen olduğu bölgede zengin maden yatakları ve verimli topraklar bulunmaktaydı. Bu nedenle madencilik, tarım ve hayvancılık temel geçim kaynağı olmuştur.
- 📖 Lidyalıların başkenti Sard; altın madeni ve kuyumculuk sanatı ile tanınmıştır.
- 📖 Lidyalılar, insanlık tarihinde ilk kez madeni parayı (sikke) kullanmışlardır. Parayı ücretli askerlerin maaşlarını ödemek için icat ettikleri tahmin edilmektedir.
- 📖 Lidyalıların parayı icat etmeleri dünya ticaretinde yeni bir atılım başlatmıştır. Para sayesinde değiş-tokuş (takas) usulü sona ermiş, ticarete büyük kolaylık sağlanmıştır.
- 📖 Lidyalılar ticaret kervanlarının kolayca yürütülmesi ve güvenliği için başkentleri Sard'dan başlayıp Asur başkenti Ninova'ya kadar uzanan Kral Yolu'nu inşa etmişlerdir. Bu yol Anadolu ile Mezopotamya arasında hem ticari hem kültürel etkileşimin artmasını sağlamıştır.

Soğdlar

- 📖 Orta Asya'da merkezi Semerkant olmak üzere birçok şehir devletinden oluşan bölgede yaşayan halktır.
- 📖 İpek Yolu üzerinde bulunan Soğd ülkesi özellikle Kök Türkler zamanında Orta Asya'nın ekonomik, siyasi ve kültürel merkezi olmuştur.
- 📖 Soğdlu tüccarlar Kök Türk koruması altında, Çin'den İtalya'ya kadar uzanan İpek Yolu üzerindeki ticareti kontrol etmişlerdir.
- 📖 İslam öncesinde olduğu gibi İslami dönemde de Soğdlar, İpek Yolu üzerinde etkin rol oynamayı sürdürmüştür.

1

Türk adı çeşitli kaynaklarda miğfer, olgunluk çağı, türemek, kanun - nizam sahibi, güçlü kuvvetli anlamlarında kullanılmıştır.

2

Tagar kültürü Türklere ait en eski kültür bölgesi olarak kabul edilmektedir.

3

Tölesler, VI. yüzyılın ortalarında Baykal Gölü'nün doğusundan Karadeniz'in kuzeyine kadar uzanan sahada Kök Türk Devleti'ne bağlı olarak yaşayan dağınık Türk boylardır.

4

Eski Türk toplumunun sosyal yapısı; oğuş, urug, boy, budun (millet) ve il (devlet) şeklinde olan unsurlardan oluşmuştur.

• Boşluk • Doldurma •

1

..... kültürü, Türklere ait en eski kültür kabul edilmiştir.

2

Asya Hunların bilinen ilk kağanı, Şan-yü veya Tanhu unvanını taşıyan'dir.

3

İlk Türk devletleri coğrafi koşulların etkisiyle bir yaşam sürmüş geçimlerini daha çok yaparak sürdürmüşlerdir.

4

..... Dönemi'nde Maniheizm devletin resmî dini hâline getirilmiş, bu dine ait tapınaklar yapılmıştır.

• Kavram • Eşleştirme •

Aşağıda verilen kavramları, açıklamalar ile eşleştiriniz.

KAVRAM	
İKİLİ TEŞKİLAT	1 ☐
ÜLÜŞ	2 ☐
KUT	3 ☐
TÖRE	4 ☐
KURULTAY	5 ☐

AÇIKLAMA	
a	Türklere devleti yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiği inancı
b	Türklere devlet yönetiminin temelini oluşturan en yüksek kuruluş
c	Türklere ülke yönetimini kolaylaştırmak için uygulanan sistem
d	Türklere Gök Tanrı tarafından kağana başışlandığına inanılan iktisadi güç
e	Türk devletlerinde sosyal düzeni sağlayan hukuk kuralları

Örnek .. 9

Kavimler Göçü'nden sonra Germen kavimleri, Ren Nehri kıyılarına yerleşerek Almanların; Alanlar, Vandallar ve Vizigotlar, İspanya Yarımadası'na gelerek İspanyolların; Angıllar ve Saksonlar, Britanya adalarına yerleşerek İngilizlerin oluşmasını sağlamış, böylece Avrupa devletlerinin temelleri atılmıştır.

Bu bilgide Kavimler Göçü'nün aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı vurgulanmak istenmiştir?

- A) Skolastik düşüncenin doğmasına
- B) Türk kültürünün Avrupa'da yayılmasına
- C) Avrupa'da ilk Türk devletinin kurulmasına
- D) İlk Çağ'ın sona erip Orta Çağ'ın başlamasına
- E) Avrupa'nın etnik yapısını değiştirerek yeni milletlerin ortaya çıkmasına

Çözüm

Kavimler Göçü'nden sonra Germen kavimlerinin yerleştikleri bölgelerde Alman, İspanyol, İngiliz milletleri oluşmuş, Avrupa devletlerinin temelleri atılmıştır. Bu durum Avrupa'nın etnik yapısının değiştiğini, yeni milletlerin ortaya çıktığını gösterir.

Cevap E

📖 Germen krallarının birbirleriyle savaşmaları sonucunda güçleri azalmış, bu durum feodalite rejiminin doğmasına zemin hazırlamıştır.

📖 Avrupa'da kilise önem kazanmış, Hristiyanlık yayılmış ve skolastik düşünce egemen olmuştur.

📖 Kavimler Göçü İlk Çağ'ın sonu, Orta Çağ'ın başlangıcı kabul edilmiştir.

📖 Türkler, Avrupa Hun Devleti'ni kurarak Türk kültürünün Avrupa'ya yayılmasını sağlamışlardır.

Avrupa Hun Devleti

📖 IV. yüzyılın sonlarında **Balamir** liderliğinde batı yönünde ilerleyen Hunlar önlerine çıkan kavimleri yerlerinden etmekle kalmamış aynı zamanda Avrupa içlerine kadar ilerlemişlerdir. Kavimler Göçü olarak bilinen bu önemli olayın sonucunda Avrupa Hun Devleti bölgede önemli bir güç hâline gelmiştir.

📖 Balamir'den sonra Avrupa Hunlarının liderliğini **Uldız** üstlendi. Uldız Dönemi'nde Türklerin bir kolu Roma topraklarına girerken diğeri de Kafkaslar üzerinden Anadolu topraklarına girdi. Uldız, Avrupa Hun Devleti'nin geleneksel politikasının temellerini attı.

Kavimler Göçü

- Avrupa Hun Devleti, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nu siyasi, askerî ve ekonomik yönlerden baskı altında tutmak, iki büyük güçle savaş durumunda olmamak için Batı Roma ile barış yaparak ilişkileri geliştirme politikası izlemiştir. Ayrıca Avrupa'da siyasi, askerî ve ekonomik durumu kontrol altına alarak imparatorluk hâline gelmeyi hedeflemiştir.
- Rua, 422 yılında Balkan seferine çıkmış ve Doğu Roma'yı (Bizans) vergiye bağlamıştır.
- Avrupa Hunları, en parlak dönemlerini Rua'dan sonra hükümdar olan **Attila**'nın hükümdarlığı sırasında yaşamıştır. Attila, ilk olarak Bizans'la **Margus Antlaşması**'ni imzalamıştır (434).

BEST BİLGİ

Margus Antlaşması'na göre;

Bizans Hunlara bağlı kavimlerle antlaşmalara girmeyecekti. Hunlardan kaçanlara sığınma hakkı verilmeyecekti. Bizans'ın elinde bulunan mülteciler iade edilecekti. Ayrıca Grek asıllı olanlar için fidye verilebilecekti.

Ticari münasebetler yine belirli sınır kasabalarında devam edecekti.

Bizans'ın ödediği yıllık vergi iki katına çıkarılacaktı.

- Attila, Bizans'ın verdiği sözleri yerine getirmemesi üzerine 441 yılında Doğu Roma üzerine **I. Balkan Seferi**'ni düzenlemiştir. Bu sefer sonucunda Balkanlarda, Hunların karşısında durabilecek bir kuvvetin kalmadığı anlaşılmıştır.
- Attila, 447 yılında Doğu Roma'nın barış şartlarına yine uymaması üzerine **II. Balkan Seferi**'ne çıkmış ve Doğu Roma'yla **Anatolios Antlaşması**'ni imzalamıştır. Bu antlaşmayla birlikte Attila, devletinin dış siyasetini değiştirmiş ve Batı Roma İmparatorluğu üzerine yönelmiştir.
- Galya Seferi**'yle (451) Batı Roma'yı yıpratmış Attila, **İtalya Seferi**'yle (452) Alpleri aşarak İtalya'ya girmiştir. Büyük bir korku içine düşen Romalılar, Papa I. Leo'dan yardım istemişlerdir. Attila, Papa'nın Roma'nın başışlanması isteğini kabul ederek Batı Roma'ya üstünlük sağlamıştır.
- Attila, İtalya Seferi dönüşünde ölmüş (453), oğulları İlek, İrnek ve Dengizik arasında taht kavgaları başlamıştır. Attila'nın yerine geçen çocukları devletin bütünlüğünü koruyamamışlardır. Avrupa Hun Devleti kendisine bağlı toplulukların ve Bizans'ın saldırılarıyla yıkılmıştır (469).

Attila Dönemi

Batı Roma İlişkileri

Galya Seferi
İtalya Seferi

Doğu Roma İlişkileri

Margus Antlaşması
I. Balkan Seferi
II. Balkan Seferi
Anatolios Antlaşması

Avrupa Hun Devleti

Avrupa Hun Devleti'nin Avrupa'ya Etkisi

Attila, Avrupa kaynaklarında "**Tanrının kırbacı**" olarak anılmıştır. Onun savaş Tanrısı Ares'in kılıcına sahip olduğu ve bu nedenle bütün dünyaya hükmedeceğine inanılmıştır.

Almanların meşhur **Nibelungen Destanı**, Attila'yı, iyiliksever ve yüksek vasıflı bir hükümdar olarak tanıtmaktadır.

BEST BİLGİ

Abbassiler, devlet işlerini görüşmek için farklı divanlar kurmuştur.

Abbasi Divanları	
Divanü beytülmal	Mali işleri yürütmek
Divanü'l-ceyş	Askerî işleri yürütmek
Divan'ı-tevki	Resmî yazışmaları yapmak
Divanü'l-berid	Posta ve istihbarat hizmetlerine bakmak
Divan'ı-mezalim	İdari haksızlıklara ve adli hatalara bakmak

Abbassilerde Sosyal Hayat

Abbassilerde, İslam toplumu genel olarak **havas** ve **avam** denilen tabakadan oluşuyordu. Halifenin yakınları, vezirler, emirler, kadılar, âlim ve kâtipler havas tabakasında iken esnaf ve sanatkârlar, çiftçiler, askerler, köleler ve diğer gruplar da avam tabakasına mensuptu.

Sosyal sınıflardan biri de **zimmiler**dir. Zimmiler Yahudi ve Hristiyanlardan oluşan gruptur.

Abbasi Devleti'nde Türklerle İlişkiler

- Orta Asya egemenliği için Abbassilerle Çinliler arasında yapılan **Talas Savaşı**'nda (751) Türklerin Abbassilerin yanında yer alması, Türk - Arap ilişkilerinin gelişmesini sağlayarak Türklerin Müslüman olma sürecini hızlandırdı.
- Abbassiler, Emevilerin izlediği Arap milliyetçiliği politikasını terk ederek Arap olmayan Müslümanlara ve Türklerle hoşgörülü davranmışlardır. Bu durum Türklerin, devlet ve ordu yönetiminde önemli görevlere getirilmesinde etkili olmuştur.
- Abbasi Halifesi Harun Reşid, **muhafız birliğini** Türklerden meydana getirmiştir. Malatya'dan Tarsus'a kadar Bizans'a sınır bölgelerde kurulan **Avasım** eyaletlerine Türk askerler yerleştirilerek Bizans'tan gelebilecek tehditlerin önlenmesi hedeflenmiştir. Bu durum Abbassilerin Türklerin askerî yeteneklerine güvendiklerini gösterir.
- Harun Reşid'in oğulları Halife Me'mun ve Mu'tasım Dönemlerinde ise Türklerin devlet içindeki etkileri daha da artmıştır.

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ

BEST
BİLGİ

Türk İslam tarihi Talas Savaşı ile başlamıştır. Bu süreçte Karahanlı Devleti'nin kurulması (840), Gaznelilerin kurulması (963), Dandanakan Savaşı ve Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması (1040), Pasinler (1048) ve Malazgirt Savaşı (1071), Türkiye Selçuklu Devleti'nin (1077) ve Harzemşahlara kurulması (1097) önemli siyasi gelişmeler arasındadır.

İslamiyet'ten Önce Türkler

Orta Asya'dan Tuna boylarına kadar geniş bir alana yayılarak birçok devlet kuran Türklerde farklı zamanlarda değişik inançlar benimsenmiştir. Budizm, Maniheizm, Musevilik ve Hristiyanlık Türkler arasında kabul edilen inançlardır. Ancak Türklerde yaygın olan inanış Gök Tanrı inancıdır.

Gök Tanrı İnancının Özellikleri

Tanrı birdir eşi ve ortağı yoktur. Yeryüzü ve gökyüzünün yaratıcısı olan Tanrı, görülmez ve şekillendirilmez. Yani put ve putlaştırma hâli yoktur.

Darda kalan Türk, Tanrısına yalvarıp yakarırken de sevinç ve şükranını ifade ederken de gayet sade bir ibadette bulunurdu.

Ataların ruhlarının azapta kalmaması için yılın belirli günlerinde Tanrı adına kurbanlar kesilirdi.

Türklerle Müslümanlar Arasındaki İlişkiler

Hz. Ömer Dönemi (634 - 644)	Türklerle Müslümanlar arasındaki ilişkilerin temeli VII. yüzyıla kadar dayanır. Hz. Ömer döneminde Müslümanların Sasanilere karşı 642'de kazandıkları Nihavend Savaşı'ndan sonra İslam Devleti'nin sınırları Kafkasya ve Horasan'a ulaşmıştır. Türklerle Müslümanlar sınır komşusu olmuştur.
Hz. Osman Dönemi (644 - 656)	İslam Devleti'nin sınırlarının Ceyhun Nehrine ulaşması ve İslam ordusunun Maveraünnehir'e girmesi ile Türklerle Müslümanlar arasında ilk mücadeleler başlamıştır.

Emeviler Dönemi (661 - 750)	Emevilerin Horasan ve Maveraünnehir'i fethetmesi taraflar arasındaki mücadeleyi şiddetlendirmiştir. Türk devletlerinden Türgişler ve Hazarlar Emevilerle mücadele etmişlerdir. Horasan'da Türk asıllı Ebu Müslim tarafından başlatılan isyan Emevilerin yıkılarak Abbasilerin kurulmasında etkili olmuştur.
Abbasiler Dönemi (750 - 1258)	Türkler ile Müslümanlar arasında iyi ilişkiler kurulmuş, Türkler Abbasi Devleti'nde önemli görevler üstlenmeye başlamışlardır.

Emevilerin Arap milliyetçiliğine dayalı katı ve sert politika izlemeleri Türklerin kitleler hâlinde İslamiyet'i kabul etmelerini engellemiştir. Buna karşın Abbasilerin eşitlikçi ve hoşgörülü yaklaşımları Türklerle Müslümanlar arasında olumlu ilişkiler kurulmasını sağlamıştır. Bu dönemde Türkler arasında İslamiyet yayılmıştır.

BEST
BİLGİ

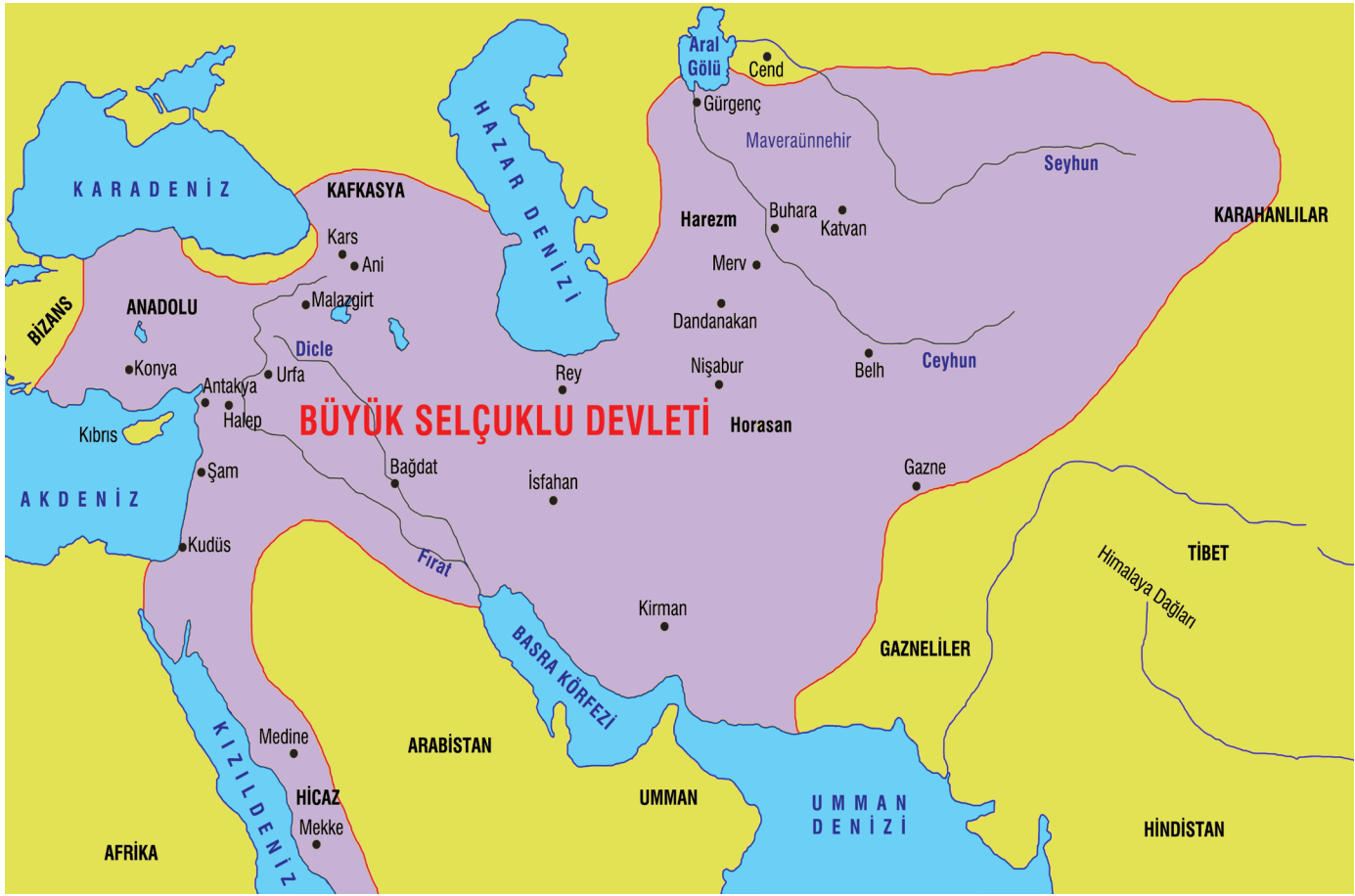
Talas Savaşı (751)

Kök Türk Devleti'nin 744'te yıkılması Orta Asya'da siyasi bir boşluğa neden olmuştu. Bu durumdan yararlanmak isteyen Çinliler, bölge üzerinde egemenlik kurmayı amaçlıyordu. Bu amaç doğrultusunda hareket eden Çinlilerle Orta Asya'ya doğru fetihlerde bulunan Abbasiler Talas ırmağı civarında karşı karşıya geldiler.

Batı Türkistan hakimiyeti üzerinde önemli etkisi olan savaşta Türkler, Müslümanların yanında yer alarak savaşı kazanmalarını sağladılar.

Savaşın Sonuçları

- Türkler ve Araplar arasındaki ilişkiler olumlu yönde gelişmiş, ticaret faaliyetleri artmıştır.
- Batı Türkistan'a yönelik Çin tehdidi engellenmiş, Türklerin bölge üzerindeki üstünlükleri devam etmiştir.

Büyük Selçuklu Devleti'nin Yıkılmasında Etkili Olan Nedenler

Hanedan üyeleri arasında taht mücadelelerinin yaşanması
Katvan Savaşı'nın kaybedilmesi
Oğuzların isyan etmesi
Devlet yönetimine Türkmenlerin yerine İran kökenli kişilerin getirilmesi
Haçlı Seferlerinin başlaması
İç isyanların başlaması
Atabeyliklerin bağımsızlıklarını kazanma isteği

BÜYÜK SELÇUKLU TOPRAKLARI ÜZERİNDE KURULAN DEVLETLER VE ATABEYLİKLER

DEVLETLER	ATABEYLİKLER
Anadolu Selçukluları	Salgurlular (İran)
Irak Selçukluları	İldenizoğulları (Azerbaycan)
Kirman Selçukluları	Börioğulları (Şam)
Suriye Selçukluları	Zengiler (Musul)
	Beg-Teginoğulları (Erbil)

Atabey, küçük yaşlarda eyaletlere yönetici olarak gönderilen şehzadelerin her bakımdan yetiştirilmesinden sorumlu kimsedir. Atabeyler, merkezî iktidarın gücünü kaybettiği durumlarda şehzadelere ait toprakları ele geçirerek bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

Saray

Türk İslam devletlerinde sarayın üç temel işlevi bulunurdu. Bunlardan birincisi, hükümdar ve ailesinin oturduğu yer (harem) idi. İkinci işlevi devletin idare edildiği merkez (selamlık) konumuydu. Üçüncü işlevi ise çeşitli devlet memurlarının yetiştirildiği okul konumuydu.

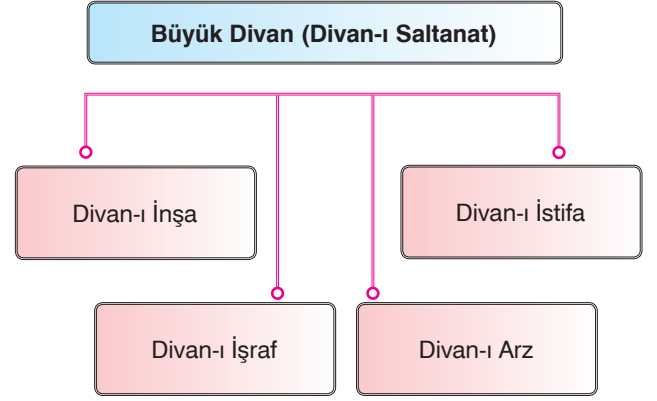
Saray Görevlileri

Hâcibü'l hüccâb	Sarayın bütün işlerinden sorumludur.
Emir-i ahur	Atların bakım ve terbiyesi ile ilgilenirdi.
Çaşnigir	Hükümdarın yiyecekleri ile ilgilenirdi.
Candar	Sarayı korumakla görevlidir.
Câmedar	Hükümdar ve ailesinin elbisesi ile ilgilenirdi.
Emir-i silahtar	Törenlerde sultanın silahlarını taşırdı. Silahhanedeki muhafızların amiridir.
Emir-i meclis	Sultanın ziyafetlerini hazırlayıp teşrifatçılık yapardı.
Alemdar	Savaşlarda bayrak ve sancakları taşırdı.

Hükûmet

Devlet yönetiminde hükümdardan sonra en etkili kişi vezirdi. Hükümdar tarafından tayin edilen vezirler faaliyetlerinde doğrudan doğruya ona karşı sorumludur.

Devlet işleri divan adı verilen dairelerde görüşülerek karara bağlanırdı. Bütün işlerin görüşüldüğü Divan-ı Saltanata bağlı dört divan vardı.

Divan-ı İstifa
Devletin mali işlerini yürütmekle görevliydi. Bu Divanın başkanına "mütevfi" denirdi.

Divan-ı Arz
Ordunun her türlü ihtiyacını karşılamakla sorumluydu. Bu Divanın başkanına "arız" denirdi.

Divan-ı İşraf
Devletin mali ve idari işlerinin doğru yürütülüp yürütülmediğini denetlerdi. Bu Divanın başkanına "müşrif" denirdi.

Divan-ı İnşa
Devletin iç ve dış yazışmalarından sorumluydu. Ferman ve beratlarla hükümdarın imzası olan tuğra çekerdi. Bu Divanın başkanına "tuğrai" denirdi.

Selçuklularda bu divanlardan başka Büyük Divan'a bağlı olmayan posta ve haberleşmeden sorumlu Divan-ı Berid, adalet işlerinden sorumlu Divan-ı Mezalim ve hatunun emrinde hizmet veren Divan-ı Hatun gibi divanlar bulunurdu.

SORU-5

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşlukları doldurunuz.

1. Maniheizm inancının kabul edilmesi yaşam tarzının değişmesine yol açmıştır.
2. İlk Türk devletlerinde siyasi iktidar kaynağı kavramı ile ifade edilmiştir.
3. İlk Türk devletlerinde hukukun temelini ve kaynağını geleneklerden alan sözlü hukuk kurallarına denir.
4. Türk devlet teşkilatında siyasi, kültürel, hukuki ve ekonomik konularda genel kararlar alan ve devlet yönetiminin temelini oluşturan en yüksek kuruluştur.
5. Tarihte Türklerin kurduğu ilk teşkilatlı devlet Devleti'dir.
6. Medine Sözleşmesi yılında imzalanmıştır.
7. Müslümanlar ile Mekkeliler arasındaki ilk savaş..... Savaşı'dır.

SORU-6

Aşağıdaki gelişmeleri oluş sırasına göre sıralayınız.

a) Müslümanların Medine'ye hicret etmesi	
b) Mute Savaşı'nın yapılması	
c) Bedir Savaşı'nın yapılması	
d) Hudeybiye Antlaşması'nın imzalanması	
e) Tebük Seferi'nin yapılması	

SORU-4

Aşağıda verilen gelişmelerin hangi dönemde gerçekleştiğini işaretleyiniz.

	Gelişme	Dört Halife	Emeviler	Abbasiler
1.	Celula, Nihavend, Yermük ve Ecnadeyn Savaşlarının yapılması			
2.	Halifeliğin saltanata dönüşmesi			
3.	Puvatya Savaşı'nın yapılması			
4.	Müslümanlar arasında ilk ayrılıkların yaşanması			
5.	Beytü'l-hikmede bilimsel çalışmalar yapılması			
6.	Kerbela Olayı'nın yaşanması			
7.	Türklerle Müslümanlar arasında iyi ilişkiler kurulması			

SORU-5

Tarih öğretmeni Türk İslam devletlerine ilişkin bazı kavramlar vermiştir. Bu kavramlardan yola çıkarak ilgili devletleri yazınız.

